

EPISTOLA S. ZOSIMO PAPÆ ATTRIBUTA.

(D. Coust. Append. ad tom. I Epist. Rom. Pontif.)

CENSURA EPISTOLÆ.

Hanc primus Joannes a Bosco ad calcem Bibliothecæ Floriacensis vulgavit. Placet quidem atque antiquitatem redolere videtur ejus simplicitas. Sed eidem antiquitati primum adversatur usurpatum in ipsius inscriptione *archiepiscopi* vocabulum. Tum eorum, quæ in eadem asseruntur, falsitatem conviuncunt ipsius Zosimi epistolæ 5 et 6, « datæ III kal. « Octobris Honorio aug. XI et Constantio II cons., » in quarum prima Zosimus vehementer indignatur adversus Proculum Massiliensem, quod et ipse in synodo Taurinensi subripiendum id putavit, ut hæc synodus sibi præstaret ordinandum in Narbonensi secunda provincia sacerdotum potestatem, et « socium sibi Simplificium Viennensis civitatis ascivit, qui non dissimili impudentia postularet, ut sibi quoque creandum sacerdotum permetteretur arbitrium. » *Deinde ut id jus* « inviolabili in utraque Narbonensi et Viennensi auctoritate possideat metropolitanus Arelatensis civitatis episcopus, » constituit; quod et epist. 6 confirmat. An sententiam, quam a se « numerosa cognitione » præmissa pronuntiatam testatur, quarto post die mutasse dicendus est? Suspicionem hujusmodi tam a vero abhorrentem admitti prorsus non sinunt ejusdem pontificis epistolæ 10 et 11, Martii 5 die anni 418 consignatæ, ex quibus eum in prædicta sententia constantem fuisse exploratum est. Eo autem firmiora sunt ista falsitatis epistolæ hujus argumenta, quod ejus artifex litterarum Zosimi in Arelatensis episcopi gratiam scriptarum veritatem agnoscat ipse, ac pro certo habeat.

A AD SIMPLICIUM VIENNENSEM EPISCOPUM

Ut viciniore intra provinciam civitates, donec res plenius exculiatur, sibi vindicet. Lazarum damnatum esse.

Zosimus episcopus SIMPLICIO Viennensi archiepiscopo salutem.

Revelatum nobis est, qualiter in Taurinensi synodo causas tuæ diœceseos prosecutus fueris. Et licet Arelatensi episcopo, antequam legatus tuus venisset, propter reverentiam sancti Trophimi, jus et pontificium super tres provincias habere scripserimus: tamen si ita est, ut scripta tua nobis missa continent, interim usque dum lucidius ventiletur, potestatem antiquam tibi manere permittimus: ut sicut in Taurinensi gravissimorum episcoporum synodo, pacis consilio decretum est, viciniore tibi intra provinciam civitates vindices, donec plenius rei ordinem charitas apostolica prosequatur. Lazarum indebite episcopum criminatorem fratris ordinatum, scias nostro judicio esse damnatum. Data sub die kalend. Octobris (*Octob. ann. 417*), Honorio XI et Constantio consulibus.

ANNO DOMINI CCCCXVIII.

PAULINUS MEDIOLANENSIS.

(Biblioth. Vet. Patr. tom. IX.)

PROLEGOMENA.

1. Paulinum qui sancti Ambrosii res præclare gestas litteris consignavit, longe alium a Paulino episcopo Nolano fuisse, manifestissime docuit. magnus Baronius (a), secus atque nonnulli postea existimaverunt. Eum vero fuisse Mediolanensis ecclesiæ clericum, et quidem inferioris ordinis, ex ipsomet scriptore intelligimus (b); quippe qui *sub Casti diaconi cura degerat*: quemadmodum Majorinus, qui *lector in diaconio Cæciliani fuerat*, ut scribit Optatus (c). Quo quidem in munere, ad obitum usque beati antistitis cui erat a manu, ipsum permansisse, ex eodem compertum habemus. Ait enim (d): « Aute

paucos vero dies quam lectulo decumberet (Ambrosius), cum quadragesimum tertium psalmum diceret, *me et excipiente et ridente*, subito in modum scuti brevis, ignis caput ejus cooperuit, atque paulatim per os ipsius tamquam in domum habitator ingressus est: post quod facta est facies ejus sicut nix, et postea reversus est vultus ejus ad speciem suam. Quod cum fieret, stupore percussus obrigui, nec potui scribere quæ ab illo dicebantur, nisi postea quam visio ipsa transivit: dicebat enim in eo tempore testimonium Scripturæ divinæ, quod ego optime retinebam. Nam *scribendi vel dictandi ipso*

(a) Baron. ad ann. 397, § 46.

(b) Paulin. Vit. S. Ambros., § 42.

(c) Optat. de Schism. Donat. lib. I, cap. 19.

(d) Paulin. l. c.

die finem fecit. . . Ego vero id quod a me visum A fuerat, honorabili viro Casto diacono sub cuius cura debebam, statim retuli. » Hæc ille. Deinceps vero diaconatus ordinem suscepisse Paulinum, ex Augustino (a) et Mario Mercatore (b) erudimur; quem videlicet eo in gradu adversus Cœlestium Pelagii hæresiarchæ collegam strenue insurrexisse produunt: ut propterea minus recte nonnulli existimarint (c), diaconum fuisse Ambrosii Mediolanensis episcopi eundem Paulinum: cum constet, eum moriente Ambrosio minoris adhuc ordinis clericum exstitisse, ut modo ipsummet auctorem enarrantem audivimus. Decepti nimirum fuere viri doctissimi auctoritate Marii Mercatoris, qui parum caute illud tradidit (d); sed eo prudentior Augustinus, qui Paulinum Mediolani probe noverat, quique propterea B diaconum quidem, sed nusquam Ambrosii diaconum eum appellavit. Neque aliter sane Annalium ecclesiasticorum Parens, qui Paulinum auctum postea diaconatu scribit (e). Porro scriptorem nostrum presbyterii honore fuisse præterea dignatum memoriæ prodidit Isidorus Hispalensis (f): quod tamen apud antiquiores nusquam memoratum invenias.

2. Jam vero Paulini litterarum monumenta recensamus. Is itaque hortatu sancti Augustini, quem noverit tum Mediolani cum istic ageret idem Augustinus, tum in Africa quo demum se contulit Paulinus, Vitam sancti Ambrosii conscripsit, ut ipsemet semel iterumque testatur (g). Neque vero statim ab obitu beatissimi præsulis qui anno 397 e vivis excessit, Paulinum ejusmodi scriptio- C num admovisse, vel eam saltem confecisse liquet. Scribebat enim post annum 400, quo ex hac vita sublato Simpliciano Ambrosii successore, in Mediolanensi cathedra sedebat Venerius, ut ex his ejus verbis colligimus (h): *Defuncto eo (Ambrosio) non alius illi successit in sacerdotium, nisi is quem ille bonum senem trina voce signaverat. Cui Simpliciano Venerius. . . successor fuit.* Quin et post Venerii mortem, quæ anno 408 aut 409 contigit, Vitæ Ambrosianæ conscribendæ operam adhuc dedisse Paulinum novimus: siquidem meminit Joannis præfecti prætorio, qui sub Honorio hanc dignitatem obtinuit annis 412, 413 et 422, ut ex *προσωπογραφία* Codicis Theodosiani constat (i). Auctoris verba sunt hujusmodi (j): *Postea vero quam directus est Joannes, tunc tribunus et notarius, qui nunc præfectus est, ad tuitionem eorum qui ad ecclesiam confugerunt, etc.* Ex

quibus ergo conficitur, non uno tenore, sed alternatim rem peregrisse Paulinum. Nimirum opusculum istud hortante Augustino litteris tradere cœperit Mediolani; quod aliis curis supervenientibus intermissum, in Africa postea degens absolverit. Quæ quidem ipsemet palam professus esse perhibetur. Hæc enim habet (k): *Nos tamen ea (gesta) MEDIOLANI POSITI, ipso Mascezele referente, cognovimus: nam et IN HAC PROVINCIA IN QUA NUNC POSITI HÆC SCRIBIMUS, plurimis hoc ipsum retulit sacerdotibus; quibus etiam referentibus, securius hæc nobis cognita, HUC LIBRO ADJUNGERE arbitrati sumus.* Iterumque manifestius adhuc sub finem (l): *IN URBE ETIAM CARTHAGINIENSI, inquit, cum apud Fortunatum diaconum fratrem venerabilis viri Aurelii episcopi, AD CONVIVUM CONVENISSEM una cum Vincentio Colossitano episcopo, Murano etiam episcopo Bolitano, sed et aliis episcopis et diaconibus; tunc Murano episcopo detrahenti sancto viro (Ambrosio) reuli exitum presbyteri superius memorati.*

3. Porro ad hujusce Pauliniani opusculi pretium quod spectat, illud plane cum Baronio (m) aliisque post ipsum viris eruditis statuendum, nempe scriptoris fidem nemini licere in dubium revocare: « quæ enim vel ipse vidit, vel a sancta Marcellinade Ambrosio ejus fratre didicit, vel ex variorum epistolis post illius obitum datis de iis qui diversis in provinciis ipsum vidisse narrarunt, se scripsisse testatur. » Verumtamen illud in eo desideratur, ait vir doctus (n), quod in rebus enarrantis vix ullam chronologiæ rationem habuit; neque (o) rebus ab Ambrosio gestis quæ posterorum memoriæ consignata reliquit, ullum scriptorum ejus indicem accuratum attexere studuit, quod quidem in Augustino præstitit Possidius. Hanc autem Ambrosii Vitam a Paulino contextam typis excudendam curavimus ex præclara editione Benedictinorum Parisiensi, qui eam ad codices sive mss. sive impressos summa diligentia exactum evulgarunt (p). Cæterum illud hic observare haud otiosum fuerit, Eugippium presbyterum et abbatem Lucullanensem, qui floruit ineunte sæculo vi, in Vita sancti Severini Noricorum apostoli narrationis meminisse, quam refert noster Paulinus (q). Quod propterea libuit annotasse, ut obviam iremus Tillemontio, qui hujusmodi Ambrosiana D nam Vitam minus attente decurrens, narrationem illam ab Eugippio relatum in Paulini opusculo desiderari asseruit (r).

(a) Aug. de Peccat. Orig., num. 3, 8, tom. X, p. 254, 256; et contra duas Epist. Pelag. lib. II, num. 6, ibid. p. 435.

(b) Mar. Mercat. Common. sup. nom. Cœlest. § 1.

(c) Noris. Hist. Pelag. lib. I, cap. 4, opp. tom. I, p. 47; Benedictini ad opp. August., tom. X, p. 255, not. a; Constant. Epist. Rom. Pont. p. 963; Ballerin. ad Opp. Noris. tom. IV, p. 861.

(d) Mar. Merc. l. c.

(e) Baron. ad ann. 397, § 47.

(f) l. id. Hisp. de Script. eccl., cap. 4.

(g) Paulin. l. c. § 1 et 56.

(h) Idem ibid., § 46.

(i) Cod. Theod. tom. VI, part. II, pag. 61.

(j) Paulin. l. c. § 31.

(k) Idem ibid., § 51.

(l) Baron. ad ann. 397, § 48.

(m) Nourr. Vit. S. Ambros. § 1 in append. ad tom. II, p. 31.

(n) Baron. l. c.

(o) Benedictini in append. ad tom. II Opp. Ambr. p. I—XIV. [Init. tom. XIV Patrol. nost.]

(p) Apud Bolland. tom. I Januar., pag. 494, num. 44.

(q) Paulin. Vit. Ambros. § 43.

(r) Tillem. Mem. eccles. tom. X, p. 81.

4. Alterum Paulini jam diaconi opusculum inscribitur : *Libellus adversus Cœlestium Zosimo papa oblatus*. Hujus libelli auctorem esse Paulinum nostrum opinatur tantummodo Tillemontius (a) : sed eruditorum plerique rectius affirmant, Marii Mercatoris auctoritate (b) potissimum ducti, ut ex mox dicendis manifestius patebit. Scripti autem occasio ejusmodi fuisse intelligitur. Mediolano in Africam profectum Paulinum, Carthagine sedem posuisse, superius probe perspeximus. Illic vero degens, ubi detexit Cœlestium Pelagii comitem nova dogmata late per urbem spargere ac dissidiis cuncta comple- re, hæreticum hominem ad Patres Africanos synodum ibidem celebrantes oblato libello detulit. Prava dogmata quæ Cœlestio Paulinus objecit, recitant Augustinus (c) et Marius Mercator (d). Tum Cœlestius ab synodi Carthaginiensis Patribus dogmata illa damnare jussus, cum id recusasset, ab eadem synodo anathemate percussus, ex Africa fugiens in Asiam se contulit. Quomodo vero peracta res fuerit, idem Augustinus enarrat (e). Hæc porro accidisse anno 412 verno tempore, arguit vir doctissimus (f) ex litteris concilii Carthaginiensis ad Innocentium datis circa autumnum anni 416, ubi ante ferme quinquennium latam in Cœlestium ibidem fuisse sententiam Patres perscribunt. Aliter tamen censuere viri eruditi, qui laud ita pridem opera Norisiana illustrata junctim evulgarunt : anno videlicet 411 non vero 412 synodum Carthaginiensem in qua Cœlestius fuit damnatus illigantes (g).

5. Interea, teste Mercatore (h), ut contra se prolatum ab Africanis Patribus judicium declinaret hæreticus ille, ad Romanam sedem credidit appellandum : moxque appellatione neglecta Ephesum contendit, ubi et presbyter per obreptionem fuit ordinatus. Inde autem digressus post aliquot annos Constantinopolim petit : unde ab Attico episcopo ejectus, Romam ubi Zosimus Innocentio successerat festinanter perrexit, ut ex appellatione pristina judicium subiret. Adit itaque pontificem, ejusque sententiæ acquiescere se velle simulans, Paulinum diaconum, jam ante quinquennium accusatorem suum, ad tribunal apostolicum provocat ; ac simulatione istiusmodi epistolam ad Afros a Zosimo impetrat (i) qua in Urbem vocantur Cœlestii accusatores qui ejus fidem coram redarguant. Hanc autem epistolam cum altera, Septembris 21 die anni 417 consignata, Basilisco subdiacono in Africam tradidit Zosimus perfe-

(a) Idem ibid.

(b) Mar. Merc. Common. super nom. Cœlest. § 4.

(c) Aug. de Gest. Pelag., cap. 11, num. 23, tom. X, p. 204; et de Peccat. Origin., cap. 41, num. 12; ibid. p. 257.

(d) Mar. Merc. l. c.

(e) August. de Pecc. Orig., cap. 3, num. 3, ibid. pag. 254.

(f) Noris. Hist. Pel. lib. 1, cap. 4, Opp. tom. 1, pag. 47.

(g) Baller. Opp. Noris. tom. IV, pag. 577, in Hist. Donat. part. II, cap. 13, § 4.

(h) Mar. Merc. l. c. § 1 seqq.

(i) Zosim. epist. 2.

rendam. « Qui cum Carthaginem pervenisset, ait vir eruditus (j), Paulinum quarto Nonas Novembris die (k), haud dubie ejusdem anni 417, convenit, eum moniturus ut apostolicæ sedis judicio se sisteret. Paulinus vero vice sui libellum de quo hic sermo, vi idus Novembris, hoc est sexto postquam eum convenit Basiliscus die, adeoque anno 417 ad Zosimum misit. Porro in eo libello Paulinus Zosimo gratias agit, non quod Cœlestium damnasset, ut existimavit Baronius (l), sed quod in gestis Romæ anno 417 mense Septembri confectis institasset, ut Cœlestius quæ ipsi a Paulino objecta fuerant capituli damna- ret. Præterea eundem libellum Romam pertulit Marcellinus subdiaconus (m), a quo nimirum litteras Afrorum se accepisse Zosimus epistola 11 Martii 22 die anni 417 reddita receribit : ut propterea hunc Paulini libellum qui 8 Novembris die consignatur, anno antecedente 417 fuisse conscriptum constet, secus atque censet Annelium Parens, qui ad annum 418 eundem libellum refert. » Hæc vir doctus. Quam tamen in sententiam de temporis notatione quo suum Paulinus libellum perscripsit, præverant Norisius (n), Pagius (o) ac Tillemontius (p).

6. Verum iis adhuc superest occurrendum, quæ occasione hujusce libelli Pauliniani excogitarunt Quesnellius atque Norisius. Et ille quidem Paulini verbis relatis, quibus ait (q) se fuisse admonitum a Basilisco subdiacono, ut adesset ad apostolicam sedem et Zosimi judicio se sisteret, statim subdit (r), Paulinum vadimonio constituto obtemperare renuisse. Quæ sane Quesnelliana sententia nemini probanda videtur : « Neque enim renuit obtemperare Paulinus, ut jure arguunt viri eruditi (s), sed oblato excusationis libello, causas cur Romam non accederet, satis efficaces humiliter exposuit, quas a pontifice admit- tendas putavit. Inter has illam, quod nimirum hæc non amplius sua, sed totius ecclesiæ causa esset, ab Africanis Patribus approbatam tradit : nec ultimum usquam indicium est, ab iisdem Africanis Patribus prohibitum fuisse Paulinum, ne ad diem dictum Romam iret : quod censuit Quesnellius. Illud unum con- jicere in promptu est, ipsis consentientibus eam non transmisisse, libellumque excusationis tradidisse, non Basilisco jamjam discessuro, sed Marcellino qui ad Africanum concilii gesta Romam perferenda erat destinatus ; eo quod illi hæc omnia simul cum libello Zosimo exhibere crederent expedire. »

7. Ad Norisium quod attinet, existimavit ille qui-

(j) Constant. Epist. Rom. Pontiff., p. 963.

(k) Paulin. libell. § 4.

(l) Baron. ad ann. 418, § 11.

(m) Paulin. libell. § 4.

(n) Noris. Hist. Pelag. lib. 1, cap. 12, p. 121, 123.

(o) Pagius ad ann. 418, § 5.

(p) Tillem. Mem. eccl. tom. XIII, p. 1015, not. 70, sur S. Augustin.

(q) Paulin. l. c. § 4.

(r) Quesn. ad Opp. S. Leon., dissert. 13, § 10.

(s) Baller. Opp. S. Leon., tom. III, p. 786, not. 16.

dem (a), Paulinum, statim atque intellexit Cœlestium in synodo Carthaginensi damnatum ad sedem apostolicam appellasse, Romam ex Africa se contulisse, ut contra eundem hæreticum coram Innocentio Romano pontifice latum ab eadem synodo sententiam defenderet : quam in sententiam cardinalem amplissimum pertraxerunt ejusmodi Paulini verba (b) : *Ubi (Romæ scilicet) tunc ideo nihil agere potui, quia is qui ad sedem apostolicam provocaverat, defuit.* « Verum, inquit viri docti modo laudati (c), Paulini verba non illum sensum Norisianum necessario effundunt : nihil enim se apud sedem apostolicam potuisse agere Cœlestio absente, affirmare vere potuit, licet in Africa semper fuerit, propterea quod paratus erat eo pergere, si quidem Cœlestius appellatione neglecta Ephesum haud aufugisset. Etenim, subdunt, in judiciis sive civilibus, sive ecclesiasticis, hic ordo servatur, ut is qui appellavit iudici se sistat, eoque instante, ille qui vicit citetur ; non vero victor altero fugiente iudicem vocatus conveniat. Hinc idem Paulinus in laudato libello se protinus adfuturum ait, *si adversum me, et non pro me lata fuisset sententia.* His adde, quod si Paulinus ad Innocentium ex Africa accessisset, hæc Cœlestii appellatio non fuisset ignota eidem pontifici ; atque proinde in tribus ejus sedes post eam appellationem dedit ad Africanos Patres, aliquam ejus appellationis mentionem fecisset. Quibus porro adducti rationibus ita fuisse videntur, qui postea Pelagianam historiam diligentissime conscripserunt, ut hanc Paulini transmissionem præterierint. »

8. Exstat denique tertium Paulini de quo loquimur opusculum *de Benedictionibus patriarcharum* inscriptum, quod cura et studio Joannis Aloysii Mingarelli V. C. e membraneo codice bibliothecæ S. Salvatoris Bononiæ descriptum dudum prodit (d). Hujusmodi porro libellus haud latuit sanctum Isidorum Hispalensem. De eo enim deque illius auctore sic loquitur (e) : *Paulinus presbyter explicuit in benedictionibus patriarcharum triplici intelligentiæ genere libel-*

lum, satis succincla brevitate compositum. Idem etiam, petente Augustino, conscripsit Ambrosii Vitam, signis florentem atque doctrinis, et meritis Apostolorum non imparem. Isidorus hic Paulinum Mediolanensem cum Nolano improvide miscuisse, nonnulli eruditorum censuere, quos inter Tillemontius (f) et Fontaninus (g). Sed prorsus immerito : quod videlicet Isidorianum locum minus attente perlegerint. Recte siq. idem et apposite utrumque Paulinum distinguit sanctus præsul Hispalensis, ut probe perspexit solers Fabricius (h). Memorat enim, Paulinum nostrum Ambrosii Vitam scripsisse, quemadmodum obitum Paulini *Uranius edidit* (i). Incusatur præterea Isidorus ab iisdem viris criticis, quod perperam Paulino Mediolanensi Rufini opus tribuerit *de Benedictionibus patriarcharum*, Paulino postea Nolano episcopo nuncupatum : perinde ac si huic vel illi scriptori haud liceat de eodem argumento disserere, quod alterum pertractasse noverit. Primus omnium enim vero *de Benedictionibus patriarcharum* scripsit sanctus Ambrosius (j), neque tamen ab ejusmodi descriptione retractanda Rufinum deterruit sancti antistitis Mediolanensis elucubratio. Quidni ergo post utrumque, Ambrosium et Rufinum, Paulino licuerit *Benedictiones patriarcharum* iterum exponendas suscipere, quemadmodum hujusmodi opus illum perscripsisse testatur Isidorus, exemplo videlicet doctoris sui Ambrosii potissimum excitato ? Quin nihil veritum antiquiores scriptores, in idem argumentum exequendum deinceps incubuisse Alcuinum intelligimus (k). Neque minus a vero aberrasse novimus viros eruditos, qui opus Paulino ab Isidoro tributum, idem esse ac Rufinianum duxerunt : quam sane conjecturam omnino abjecissent, ut equidem existimaverim, si vel maxime collatione instituta utrumque opus diligenter evolvere ipsis licuisset. Cætera vero, neque plane levia, in eandem sententiam videas apud cl. Mingarellium, qui pluribus in medium adductis, opusculi auctorem esse nostrum Paulinum luculenter comprobavit.

(a) Noris. Hist. Pelag. lib. 1, cap. 4, p. 49.

(b) Paulin. l. c. § 4.

(c) Baller. lib. 1 cap. 4, Observ. ad Opp. Noris. tom. IV, p. 862.

(d) Vet. Patr. Latin. tom. II, part. 1.

(e) Isidor. de Scrip. eccles. cap. 4.

(f) Tillem. Mem. eccl. tom. XII, p. 310.

(g) Fontan. Hist. lit. Aquil. lib. v, cap. 2, § 8, p. 219 seqq.

(h) Fabric. Schol. ad Isidor. in Bibl. eccl. p. 51, sub init.

(i) Isidor. l. c.

(j) Ambros. Opp. tom. I, p. 513.

(k) Apud Baron. ad ann. 418, § 79.